

TARİH BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN AİLE TARİHİ ÖĞRETİMİ ÖNEMİ ÜZERİNE GÖRÜŞLERİNİN İÇERİK ANALİZİ

Özgür AKTAŞ*

Serdar ERKAN**

Mehmet ŞAHİNGÖZ***

Öz: Tarih eğitiminde yerel tarih ve sözlü tarih önemli yer tutmaktadır. Sözlü tarih alanında temel konulardan birisi de aile tarihidir. Akademik alanda dünya ve Türk tarihine yön vermiş aileler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Türk tarihinde hanedan aileleri üzerine pek çok çalışma vardır. On dokuzuncu yüzyıldan sonra ise tarih biliminin konusunun kralların, padişahların, zengin insanların yanında sıradan insanın hayatını ele alması gerektiğine yönelik düşünceler ortaya konulmuştur. İnsanlar sadece devletlerin, komutanların, kralların, soyluların hayatları değil aynı zamanda işçilerin, köylülerin, yoksulların da geçmişini merak eder. Bu nedenle “aşağıdan tarih” diye nitelendirilen tarih sıradan insanı merkeze almaktadır. Yirmi ve yirmi birinci yüzyılda sözlü tarih ve yerel tarihle beraber sosyal tarihçilik de önemli bir ivme kazanmıştır. Aile tarihi araştırmalarının ileriki yıllarda daha fazla önem kazanacağı da düşünülmektedir. Bu çalışmanın amacı formasyon eğitimi alan tarih grubu öğrencilerinin aile tarihi öğretimi hakkındaki düşüncelerini açığa çıkarmaktır. Çalışma nitel yöntemle dayanmaktadır. Formasyon tarih grubu öğrencilerine “Sizce aile tarihi öğretiminin tarih eğitimindeki yeri nedir?” sorusu sorularak bir kompozisyon yazmaları istenmiştir. Öğrencilerin yazdığı kompozisyonlar içerik analizine göre değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda tespit edilen kodlar ve temalarla öğrencilerin aile tarihine yükledikleri anlam ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına bakıldığında öğrenciler en fazla kimlik oluşturduğu için ve genel tarihi öğrenmeyi kolaylaştırdığı için aile tarihinin önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Tarih Eğitimi, Aile Tarihi, Annales Ekolü, Yerel Tarih, Sözlü Tarih

* Kafkas Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, E-posta: ozgurkafkas@gmail.com

** Dicle Üniversitesi, Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi E-posta: serdar.erkan@dicle.edu.tr

*** Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, E-posta: sunkar06@gmail.com

CONTENT ANALYSIS of the VIEWS of HISTORY DEPARTMENT STUDENTS on the IMPORTANCE of FAMILY HISTORY TEACHING

Abstract: Local history and oral history hold an important place in the history education. One of the basic issues in the field of oral history is family history. The academic field has been investigated on the families who have led the world and Turkish history. There are many studies on dynastic families in Turkish history. After from the nineteenth century, new history ideas put forward that history should be interested in not only kings, sultans, rich people but also the lives of ordinary people. People wondered history of states moreover they interested in the life of the workers, the peasants and the poor people in the past. Therefore, "the history from below" was called as ordinary people-centered history in the twenty and twenty- first century. Social history will gain more importance with oral and local history. It is obvious that family history will gain importance in the future. The aim of this study is to explore formation history class students' opinion related to family history teaching. The study is based on qualitative methods. "What do you think about the place of the teaching family history in history education "? That question was asked to students and students were requested to write an essay about that question. These essays written by the students were evaluated based on content analysis. We tried to evaluate students' opinion related to family history teaching. The study is designed on qualitative research basis and the data collected throughout the study was analyzed via content analysis technique in which the data needs to be conceptualized, arranged in a logical sense according to the determined concepts and then the themes. When the results of the study is evaluated, most of the students pointed out that family history is important because it creates identity and makes it easier to learn the general history.

Keywords: History Education, Family History, Annales School, Local History, Oral History

Extended Summary

Purpose

The aim of this study is to determine the perceptions of the history students about the importance of family history teaching. The study was conducted in Kafkas University in May, 2016. 46 history students studying pedagogical training for teaching programme participated in the study. In the context of study the question of "What is the importance of family history in history teaching?" is posed to the student and the students are asked to write down a composition about what they think.

Method

The study is designed on qualitative research basis and the data collected throughout the study is analyzed via content analysis technique in which the data needs to be conceptualized, arranged in a logical sense according to the determined concepts and then the themes explaining the analyzed data is determined. After collecting the data, the coding system prepared by the researchers is important. During the analyzing process of researchers though have some common points and aims, each has a unique structure. The codes and sub-codes of the data need to be collected under common themes. In our study the students' responses analyzed with content analysis technique and determined codes are collected under main themes by applying to the expert opinions in the field. After the students' responses are read by two researchers in order to be categorized, the responses are decided to be collected under 8 main themes. In the statements related to more than one theme can be encountered in each of the students' response. Samples from the students' response are also included in this study in order to be more explanatory.

Results and Discussion

The analysis of the data revealed that history students participated in study mentioned the importance of history family as it mostly help to form an identity and contribute to learning of general history. The history students while touch on the role of the family in shaping the children's perception, they also tell about the importance of learning of history in family environment. Two students could not build a relation between family history and history teaching. In general the the programme's students evaluate the current question in two ways. While the first evaluation focuses on the importance of family history in general concept, the second one concentrates on families who have an important place in history like learning about the families who established the State of the Seljuks or the Ottomans. In this study the history students generalized the historical events while avoiding giving examples from their own past. For example subjects like the students' families lifestyles, migration history, the way of adopting family name or any incidence of family name regulation are important topics. Especially "Surname Act" is of vital importance regarding the oral and local history studies. The law for "Surname Act" was adopted on 21st of June in 1934. With the Surname Law, a new order has been introduced in the life of the society, and the recognition of the family and its members has been ensured. According to the surname law, surnames or titles such as haji,

hafiz, molla, lord, bey, gentleman, lady, lady, pasha were forbidden. Thus the surname law provide valuable resources in terms of oral history. For example what kind of way was adopted when the surname was taken, whether the officer determined the surname or the families request for a surname identified with their family? What nickname was given to the family before they used the family name, and did it continue after the family name was taken? The role of the family members play in society is also important. Were there individuals who were proud or were embarrassed in the family, how many children were there in the family and how many children passed away before birth, during the birth or after the birth? How was the feeding of the family? The answers to all of these questions will contribute to the investigation of the family history by provide a lot of data about the social, economic and religious structure of the era from the family. Again, such researches will draw students into history and cause students to feel themselves in historical time. In a study conducted in the United States, some students avoided talking about family history. Besides, some students did not want to give political and ideological information while conveying daily information about family history. Here, teachers and researchers need to pay attention to private life of students when asking questions and collecting data so that they could avoid questions and attitudes that will hurt the students. Local history and oral history are very important for investigating subjects that deal with the past of ordinary people such as family history. In order to achieve success in these areas, it is important to include local history lessons in the history sections.

Conclusion

This research is one of the new studies on the field of history related to family history. In this area, a family history attitude scale can be developed in the future studies. In addition to this, the questions like why it is important to ask your family history? can be chosen to encourage the students to give more information about themselves. In addition to this, students at various stages can have studies about their family history. For example: I write the history of my family. Biography, autobiography and memoirs in family history, journals are very important. It is thought to be very important and beneficial for future researchers that the students acquire the habit of writing these literary genres.

Giriş

Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik aile olarak tanımlanmıştır (www.tdk.gov.tr). Kim olduğumuz, köklerimiz birçoğumuz için merak konusudur. Çoğu kişi içinse yerel tarih çalışmalarına kendi aile tarihinin peşine düşerek başlamaktadır. Aile tarihi ve şecere (soy ağacı) çalışması (genealogy) ayrı alanlar kabul edilmesine rağmen bu iki alan iç içe geçmiş durumdadır. Şecere çalışmaları batı dünyasında da ilgi çekmiş konular arasındadır. Batı dünyasında vaftiz, evlilik, ölüm gibi kilise kayıtları ve nüfus sayım verileri önemli veri kaynağıdır. İngiltere’de ve ABD’de tutulan veriler pek çok aile hakkında bilgi vermektedir. Türkiye’de ise nüfus sayım kayıtlarına ulaşmanın zorluğu ve kilise defteri benzeri kayıtların olmaması aile tarihi alanında sözlü tarihe olan ihtiyacı arttırmaktadır. (Danacıoğlu, 2007:8-9). Bununla beraber arşiv belgeleri, tapu kayıtları, şeriye sicilleri gibi belgeler geçmişteki Türk aile yapısı hakkında bilgi vermektedir. Başka bir veri kaynağı ise günümüze kalan görsellerdir. Bu görseller içerisinde fotoğraflar Türk aile yapısı hakkında genel bilgi verebilir. 19. yüzyılda ortaya çıkan fotoğraf Osmanlı dünyasında da büyük ilgi gördü. İlk Türk aile fotoğraflarında baba-oğul, kardeş gibi erkek bireylerin yer alması doğaldı. Ancak kadınların aile karelerine girmesi zaman alacaktı. Müslüman ailelerin kadın, erkek ve çocuk bireylerini erken tarihlerde gösteren kareler, bunların çekildiği ortam ve kimliklerdir. Bu alandaki büyük açığı Avrupalı gezginlerin kaçamak/çaktırmadan çekebildiği fotoğraflar, yaptıkları gravürler, oryantalist tablolar bir ölçüde kapatabilmektedir (Sakaoğlu, 2017: 55-56). Türkiye’de yerel tarih alanındaki çalışmaların ağırlıklı olarak amatör tarihçiler tarafından yapıldığı da görülmektedir. Ancak ülke genelinde 181 üniversitenin varlığı ve hemen hemen her ilde en az bir üniversite kurulmuş olması bölgesel çalışmaları arttırmaktadır (Candeğer, 2017:243). “Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü” de aile kurumu ile ilgili en önemli veri deposudur (Web2). Aile ilişkileri, ailenin fiziksel özellikleri, ailenin yerleşmesi ve taşınması, aile ekonomisi, ailenin gündelik yaşamı, ailenin eğitimi aile tarihi araştırmalarında başlıca çalışma konularıdır (Kyvig ve Marty, 2011:16). Aile kurumu araştırmacılar gibi sıradan insanların da dikkatini çekmiştir. Aile hukuku, aile yapısının evrimi, aile ile ilgili kanunlar, mutfak, çocuk eğitimi, yaşlılık, gençlik, düğün, doğum, ölüm gelenekleri toplumu yakından ilgilendirir ve toplumlar bu hususta başkalarının âdetlerini incelemeyi ama aynada daha çok kendilerini izlemeyi sevmiştir. Buddenbrook Ailesi, Madam

Bovary, Anna Karanina gibi devasa eserler aile yaşantısıyla ilgilidir. Türkiye’de ise Şirin Devrim tarafından yazılan “Şakir Paşa Ailesi”ni anlatan anı kitabı aile tarihi öğretiminde önemli bir eserdir. Bu ailenin pek çok üyesi devlet kademelerinde önemli rol oynadığı için bu ailenin tarihi aynı zamanda Osmanlı Devleti’nin son dönemi ve Cumhuriyet Devri’nin yarım asrına ışık tutacak bilgiler de içermektedir. Birinci Dünya Savaşı, Haşimî Ailesi’nin Osmanlı Devleti’ne isyanı, Şerif Hüseyin - İngiltere ilişkileri, Atatürk’ün davetleri, Kılıç Ali Paşa, Dersim İsyanı, Şakir Cevat Kabağağaç’ın (Halikarnas Balıkcısı) hayatından kesitler, İkinci Dünya Savaşı, Hitler Almanya’sı, Şah Rıza Pehlevi, Türkiye-Ortadoğu, Türkiye- Irak ilişkileri, 1958 yılında Irak’ta Hür Subaylar Darbesi, 1967 Arap-İsrail Savaşı, Filistinlilerin Ürdün’de ayaklanması, Kral Hüseyin’in ülke yönetimi gibi pek çok tarihsel olaylar ve tarihi şahsiyetler “Şakir Paşa Ailesi”nin serüveni içerisinde anlatılmaktadır (Devrim, 2000). Türk televizyonlarında uzun süre izleyiciyi kendisine bağlayan “Bizimkiler Dizisi” aile ve komşuluk ilişkilerini anlatmaktadır (Ortaylı, 2009). Son yıllarda ise ana teması aile olan “Çocuklar Duymasın” adlı dizi Türk televizyonlarında sevilmiştir ve halâ yayını devam etmektedir. Aile tarihinin önemi değişik uzmanlık alanına sahip olan insanlar tarafından önemsenmektedir. Doğan Cüceloğlu’nun (2016) söyleşi yaptığı mühendis kökenli Prof.Dr. Ahmet Dervişoğlu’na göre aile tarihini bilmek insanları tekrara düşen hatalardan koruyacağı gibi eğitim alanında da yönlendirmede kolaylıklar sağlayacaktır:

Bir millet tarihini bilmezse olur mu? Bir aile de tarihini bilecek. Yani ancak bu şekilde kendini bulabilirsin, daha iyi tanıyabilirsin. Değil mi? Ben nasıl bir insanım, nereden geliyorum? Köken araştırması yaparken aile bireyleri ve onların değerleri hakkında önemli bilgiler elde ediyorum. Ben diyorum ki, toplum olarak ve aile olarak geçmişimizi bilmenin iki önemli yararı var. Ders aldığımız için geçmişteki acıları tekrar yaşamayız. Geçmişteki başarılarımızla gurur duyarız, özgüvenimiz artar ve güçlü yanlarımızı korumaya çalışırız. Buna önem vermemek yüzeyselliktir. Derin bir insansan bileceksin, evveliyatını da bileceksin. Çocuklar için de fevkalade önemli; kökenlerini bilecek, beslendiği yeri bilecek, kendisini bulacak. Mesela çocukta bir resim yeteneği var, nereden geliyor bu acaba? Bir de bakıyor ki, iki kuşak önceki yakını ressam. Hah işte tamam; demek ki ben ona çekmişim, ben de ressam olabilirim diyor. Yeteneğinin köklerini keşfediyor (s. 40-41).

Aile tarihi ile ilgili uygulamalı çalışmalara bakıldığında ABD’de Schwartz (2000) okul öncesi öğrencileriyle aile tarihi hakkında bir proje çalışması yapmıştır. Öğrencilere aile kavramı

ile ilgili basit masallar okumuştur. Daha sonra çocukların ailelerine mektup yazarak çocukların yaşamlarındaki önemli olaylarla ilgili sorular sormuştur. Bunun yanında ailenin geçmişinden kalan, fotoğraf, albüm, giysi veya geçmişe ilişkin bir materyali sınıfa getirmeleri istenmiştir. Tüm bu süreçler tamamlandıktan sonra bir aile hatıra defteri oluşturulmuştur. ABD’de yapılan başka bir çalışmada ise (Levstik And Barton, 2008) aile tarihi çalışmalar öğrenciler tarafından sevilmiş, sınıf ve ev arasında bir iletişim aracı rolünü de üstlenmiştir. İnsanların zamanda ve mekânda yaptıkları değişimler öğrenciler tarafından anlaşılmıştır. Türkiye’de Dere ve Kızılay (2017) tarafından aile tarihi ile ilgili sözlü tarih çalışması yapılmıştır. Öğrenciler aile bireyleri veya akrabalarıyla yaptıkları çalışma sayesinde geçmişle günümüzü karşılaştırma imkânı bulmuş, kendi aile tarihlerini öğrenmiş ve kendi geçmişleri konusunda farkındalık kazanmışlardır. Aile tarihinin önemine sosyal bilgiler programında da yer verilmiştir. Dördüncü sınıf kazanımlarında aile tarihin önemiyle ilgili kavramlar şöyle belirtilmiştir: “*Birey ve Toplum*” isimli öğrenme alanında: Yaşamına ilişkin belli başlı olayları kronolojik sıraya koyar. “*Kültür ve Miras*” isimli öğrenme alanında: Ailesi ve çevresindeki millî kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir. “*Üretim, Dağıtım ve Tüketim*” isimli öğrenme alanında: Ailesi ve yakın çevresindeki başlıca ekonomik faaliyetleri tanır. Etkin vatandaşlık öğrenme alanında: Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır (Web-1).

Çalışmanın Amacı ve Çalışma Grubu

Bu çalışmanın amacı tarih bölümü öğrencilerinin aile tarihi öğretiminin önemine ilişkin görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışma 2016 Mayıs ayında Kafkas Üniversitesi’nde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya formasyon eğitimi alan kırk altı tarih bölümü öğrencisi katılmıştır. Çalışmada öğrencilere “Aile tarihinin tarih öğretimindeki yeri (önemi) nedir?” sorusu sorulmuştur. Öğrencilerden düşüncelerini anlatan bir kompozisyon yazmaları istenmiştir.

Bir araştırma, aranan bilginin türüne göre başlıca üç amaca yönelik olabilir. Araştırma bir durum saptama, bir ilişkiyi arama, ya da bir varsayımı sınaama amacıyla yapılabilir. Bu araştırma bir durum saptamasıdır. Durum saptayıcı araştırmalara herhangi bir ilişki kurmak üzere değil, bir evrende belli karakteristiklerin ne kadar sık gözlemlendiğini ortaya çıkarmak, bunların döküm ve sayımını yapmak amacıyla başvurulur (Sencer ve Sencer, 1978: 70).

Yöntem

Çalışmanın yöntemi nitel araştırmaya dayanmaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizinde toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması, daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde düzenlenmesi ve buna göre veriyi açıklayan temaların saptanması gerekmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 277). Veri toplamaya başladıktan sonra araştırmacıların oluşturacağı kod sistemi ve kod defteri oldukça önemlidir. Araştırmacıların veri analiz süreci, ortak özellikler ve amaçları taşısa da her birinin kendine özgü bir yapısı vardır. Araştırmalarda alt kod ve kodların çıkarılarak bu verilerin temalar altında toplanması gerekmektedir (Glesne, 2013: 273) . Bu çalışmada da öğrencilerin cevapları içerik analizine göre değerlendirilmiş ve kodlar belirlenerek temalar oluşturulmuştur. Öğrencilerin yazdıkları kompozisyonların sekiz ana başlık altında toplanmasına karar verilmiştir. Öğrenci kâğıtları iki araştırmacı tarafından okunarak öğrencinin ifadelerinin hangi kategori (tema) altında toplanabileceğine karar verilmiştir. Bir öğrencinin kâğıdında bir veya birden çok kategoriye giren ifadeler olabilmektedir. Temaların daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla öğrencilerin açıklamalarından örnekler de verilmiştir.

Bulgular

Tablo 1

Aile Tarihi Neden Önemlidir? Sorusuna Verilen Cevapların Frekans ve Yüzde Değerleri

Temalar	ff	%
1. Kimlik oluşturmak için	119	20.87
2. Genel tarihi öğrenmemize katkı sağlar	116	17.58
3. Tarih algısı oluşturur.	115	16.48
4. Şecere ve soy bilgisi öğreniriz.	113	14.28
5. Merak duygusunu artırır.	110	10.98
6. Tarihteki önemli aileleri öğreniriz.	99	9.90
7. Sosyal dokuyu daha iyi anlamamızı sağlar	77	7.70
8. İlişki kurulamadı	22	2.20
Toplam	991	100

Tablo 1 değerlendirildiği zaman;

1- Öğrenciler (% 20.87) oranla en çok “kimlik oluşturma” kavramına yoğunlaşmıştır.

Ailenin kimlik oluşumuna etkisi çok fazladır. İnanç sistemi, ön yargılar, dost ve düşman algısı, dini ve millî mensubiyet çoğunlukla ailede şekillenmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden Semanur açıklamasını bu yönde yapmıştır: “... Aile tarihinin oluşmasındaki diğer etkenlerden biri de içinde bulunulan çağın getirmiş oldukları ve gelenek göreneklerdir. Birey içinde bulunduğu ailenin gelenek ve göreneklerini benimseyerek büyür ve eğitim almaya başladığında tarihsel olayları kendi yetişme tarzına bağlı olarak yorumlayabilir”. Nurcan ise kimlik ve mensubiyet duygusunun aile tarihi ile ilişkili olduğunu dile getirmiştir “... Eğitim aileden başlar. İnsan millî kimlik oluşumunu aileden alır. Aile tarihinde tarih öğretiminde millet olma öğrenilir.”

2- Öğrenciler (% 17.58) aile tarihi öğrenmenin genel tarih öğrenimine katkı sağlayacağını da savunmuşlardır.

Burada yerel tarih öğrenme ve parçadan bütüne doğru gitme fikri ön plana çıkmaktadır. Yücel’in fikri bu yöndedir “... Bir aileye bakarak bir toplum ve ondan başlayan bir ülke hakkında önemli bilgilere ulaşmamızı sağlar. Aile tarihi ilk çağlardan beri devletlerin tarihleri hakkında önemli bilgilere ulaşmamızı sağlar.” Mehmet’in açıklamaları da aynı doğrultudadır: “Eğer bir sıralama yapacak olursak tarihi şu şekilde dönemlere ayırabiliriz. İlk olarak aile tarihini daha sonra yerel tarih en sonunda da toplum ve devlet tarihi diye ayırabiliriz.” Sevgi ise tarih öğretiminin ilk basamağının aile olduğunu dile getirmiştir “... Nasıl toplumun çekirdeğini aile kavramı oluşturuyorsa, aile tarihi de tarih öğretiminin çekirdeği sayılabilir. İnsan; neslini, atalarını, vatanını, geçmişini ilk aile çatısı altında öğrenir.”

3- Formasyon öğrencileri üçüncü sırada (% 16.48) aile tarihi öğrenmenin tarih algısını şekillendirdiğini dile getirmişlerdir.

Aslında öğrencilerin açıklamalarına bakıldığında ailede tarih algısının önemli ölçüde şekillendiğini ifade etmişlerdir. Burada bahsedilen konu öğrencinin mensup olduğu aile ve tarihi bilgileri, kaynakları yorumlama arasındaki ilişkidir. Tarih algısına yönelik literatürde pek çok araştırma vardır (Dönmez ve Yeşilbursa, 2014; Altun, 2014; Yılmaz ve Kaya, 2011). Ancak öğrencilerin de dikkat çektiği gibi tarihsel algı ile insanların mensup olduğu aile arasındaki ilişki üzerine çalışmalar yapılabilir. Formasyon öğrencilerinden Seda’ya göre “... Çocuk, tarihi ailede

öğrenmeye başlar. Çocuğun ilk eğitimi, hayatı, geçmişi öğrenmesi ailede başlar. Aile aslında çocuğun öğretiminde 1. temel unsurdur. Çocuk anne ve babasını örnek olarak hayatı öğrenir. Aile hayata, tarihe nasıl bakarsa çocuk da öyle bakar ve öğrenir". Server'in açıklamaları da aynı doğrultudadır "... Bireyde tarih öğretimi ailede başlar. Ailenin tutumu, davranışları ve geçmişi kişinin tarih öğrenme süresini ve isteğini etkiler, Ayrıca ailenin tarih dolu bir geçmişi varsa bu geçmişi ailenin genç nüfusuna da aktarmak ister ve ona göre bireyin eğitim almasını sağlar." Sevgi ise aile ve tarih arasındaki ilişkiye daha fazla anlam yüklemiştir "...İnsan ailesinin yansımasıdır. Dolayısıyla tarih öğretiminde de ilk ailenin bize öğrettiği şekilde tarihi öğreniriz. İnançlarımız, örf ve adetlerimiz, topluma ve çevreye bakışımız, olayları algılamamızda ve hatta siyasi eğilimlerimizde bile ilk önce aileden etkileniriz."

4- Formasyon öğrencilerine göre (% 14.28) aile tarihi içerisinde önemli olan konulardan birisi de şecere ve soy bilgisidir.

İnsanlar doğal olarak hangi kökenden geldiklerini merak etmektedirler. Kimi zaman bu durum bir avantaj veya gurur kaynağı olabilmektedir. Dünyanın kimi bölgelerinde ise şecere bilgisine özel bir önem verilmektedir. Şecere çalışmaları aile tarihi içerisinde bir bölüm olmasına rağmen genellikle aile tarihi çalışmalarından şecere çalışmaları da anlaşılmaktadır. Şafak fikrini şöyle açıklamıştır: "Aile tarihi deyince aslında ilk akla gelen kökendir. Dedenin dedesini, onun babasını. Acaba göçmen miyiz? ya da Laz, Çerkez, Kürt, Türk hatta mezhep farklılıkları bile işin içine girmektedir." Ülkü'nün açıklamaları da aynı doğrultudadır "... Tarih öğrenilirken tarih akışına yön veren bireyde tarihin belirlenmesinde aile tarihi önemli rol oynar. Kişiler kendi tarihini araştırırken şeceresini araştırır."

Nuray da şecere ve tarih öğrenimi arasındaki ilişkiye dikkat çekmiştir "...Aile tarihimiz bizi ilgilendiren sülalemizi, soy ağacımızı bilmek geriye gitmek tarihe yakınlaştırır yani tarih öğrenmemizi kolaylaştırır."

İbrahim ise bu durumu daha somut ifadelerle belirtmiştir: "Aile toplumların yapısını oluşturan en önemli toplumsal yapıdır. Geçmişte insanlar hangi boy ya da kabileye bağlı olduklarını belirli yerlere yazmış ya da sözlü olarak bunları destanlarda dile getirmişlerdir. Aynı şekilde önemli kişilerin ya da peygamberlerin soylarının nereye dayandığını belirlemek için soy kütükleri oluşturan insanlar vardır."

5- Araştırmaya katılan öğrenciler beşinci sırada (% 10.98) aile tarihi öğrenmenin merak duygusunu arttırdığını dile getirmişlerdir.

Tuğba ve Nurdan aile tarihi ile ilgilenmenin merak duygusunu arttıracaklarını dile getirmişlerdir. Diğer bilimlerde olduğu gibi tarih biliminde de merak araştırmacılar için oldukça önemlidir. Tuğba *“...İnsan evvela kendi ailesinin tarihini bilmeli ki diğer tarih alanlarına da merak geliştirebilsin. Aile içinde dededen veya ninelerden elde edilen bilgi, yaşam tarzı o kişiyle bir dönem hakkında fazlasıyla bilgi sağlamakta görsel olarak da canlandırmaktır. Nurdan ise aile tarihi öğrenmenin sözlü tarih ve yerel tarih öğrenimine katkı sağlayarak öğrencilerin olumlu dönütler almasını kolaylaştıracağını dile getirmiştir.”* Nurdan...” *Aile mensuplarının kendinden önceki nesilleri tek tek sayması aile tarihinin önemini ve tarih öğretimindeki hızını artırır. Olaylara karşı daha anlamlı ve aileden destek gördüğü için kendini önemli ve bilgili görür. Bu sayede tarihe karşı sempatisi artar.”*

6- Öğrenciler altıncı sırada (% 9.90) aile tarihi öğrenmenin tarihte önemli yer edinmiş büyük ve etkili ailelerin tarihini öğrenmeye katkı sağlayacağını savunmuşlardır.

Aysel'in açıklaması bu yöndedir: *“Tarih öğretiminde yeri ve önemi olan birçok etken vardır. Devletler ve milletler için de bu önemlidir. Tarihte büyük imparatorlukların kurulmasını sağlayan ve buna öncülük eden hanedanları örnek verebiliriz. Örneğin 16. yüzyılın büyük imparatorluklarından olan Habsburg İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu buna örnektir.”* İbrahim ise ideal aile oluşturmada ve örnek almada geçmiş ailelerin öğrenilmesi gerektiğini düşünmektedir. Geçmişte büyük devletleri kuran ve çeşitli toplumları yöneten devletlerin sahip olduğu değerleri bilmek önemlidir. İbrahim *“...Aile tarihini öğrenip tarih öğretiminde kullanmamız bize bugünün ve geleceğin en ideal ailesini oluşturabilme imkânı verir. Ayrıca eski devletlerin Selçuklu; Osmanlı gibi bu kadar güçlü ve uzun ömürlü olmalarında ailelerin ne tür etkileri olmuştur. Bu bilgiler sayesinde gelecek topluma katkı sağlamış oluruz.”* Nergiz ise aile tarih öğretiminin sıradan aileler yerine tarihteki güçlü ve etkili aileleri çağrıştırdığını dile getirmiştir *“... Aile tarihine bakarsak geçmişte devletler, krallıklar ve imparatorluklar aynı aileden mensup kişilerse tahta geçirilirdi. Günümüzde Cumhuriyet ile yönetilen devletleri aksine tarihte ailede bulunan mensupları başa geçer ve devleti yönetirlerdi. En büyük örneği Oğuzlardan gelen Osmanlı Devleti'nin başına hanedanın mensup şehzadeler tahta geçme hakkı vardı. Aile tarihi denilince akla devletin başına aynı aileden gelen kişilerin geçmesi ön plana çıkmaktadır.”* Dünya tarihinde ve Türk tarihinde büyük ailelere özellikle de ailelerin erkek

bireylerine ait önemli bilgilere sahibiz. Örneğin Rusya'yı yönetmiş olan "Rürik Sülâlesi" (862-1598) ve "Romanovlar Ailesi" (1613-1917) gibi. Türk tarihinde de genel olarak hanedan aileleri ile ilgili bilgiler tarihçiler, araştırmacılar hatta pek çok alanda uzman olmayan kişi tarafından bilinmektedir. Burada yönetimde bulunan hanedan ailesinin şeceresi açık şekilde ortadadır. Örneğin Selçuklu Ailesi'nin jenealojisi incelendiğinde yönetimin kiminle devam ettiğini görebiliriz. Burada Büyük Selçuklu, Anadolu Selçukluları, Suriye Selçukluları, Kirman Selçukluları ailelerinin kimlerden oluştuğu ve yönetimi kimlerin devam ettirdiği görülmektedir. Bu şecerelerde kimi zaman hanım sultanların da adına rastlanmaktadır. Anlatılanlara ek olarak Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletlerine ait şecereleri de kaynaklarda kolaylıkla bulabiliriz. Karaman Oğulları, Germiyan Oğulları Eşref Oğulları, Hamid Oğulları, Mentеше Oğulları, Saruhan Oğulları, Karasi Oğulları, Aydın Oğulları, Candar Oğulları, Pervâne Oğulları, Sâhip Ata Oğulları, Dulkadir Oğulları, Ramazan Oğulları gibi beylikleri şecereleri çeşitli kaynaklarda bulunmaktadır (Uzunçarşılı, 2011). Adı geçen bu şecereler genellikle tahta geçiş kuralına göre düzenlenmiştir. Aile ile ilgili verilen bilgilerde ise tahta kimlerin geçtiği görülebilmektedir. Bunun yanında hanedan ailesindeki kadınlara ilişkin bilgiler, ailenin yemek yeme kültürü, kardeşler arasındaki ilişkiler, oyun kültürü gibi konular siyasi alana göre çok az önemsenmiş konulardır. Bu konular akademik tarihçilikten ziyade popüler tarihçiliğin daha fazla dikkatini çekmiştir.

7- Araştırmaya katılan öğrencilerden bir kısmı (% 7.70) aile tarihi öğrenmenin geçmişteki sosyal dokuyu öğrenmemizi sağlayacağını dile getirmişlerdir. İnsanlığın ilk dönemlerinden beri var olan aile insanlığın en uzun süreli kurumları arasındadır. Bahar *"... Aile hayatı yaşantısı geçmişten süregelen bir öneme sahiptir. Bu tarih sadece yakın zamanda değil, asırlar öncesinden ilkel toplumlara dayanan bir geçmişe sahiptir"*. İbrahim ise aile tarihi öğrenilerek bir karşılaştırılma yapılmasını savunmaktadır. Acaba bugünün ailesi ile geçmişin aile yapısı arasındaki farklar nelerdir? Geçmişteki aile yapısının olumlu yönleri alınarak bugünkü aile yapısında oluşan sorunlara bir çözüm bulunabilir mi? İbrahim: *"Aile tarihini tarih öğretiminde kullanarak eski toplumları oluşturan aile yapısının nasıl oluştuğunu, günümüzde aile yapısına benzer veya farklı yönlerin neler olduğunu ve eski aile yapısında model almamız gereken yönlerin neler olduğunu öğrenerek günümüz aile yapısında hangi bozulmaların meydana geldiğini veya bu bozulmaları giderebilmenin eski aile yapısını model alarak mümkün olup olmadığını öğreniriz."*

Araştırmaya katılan öğrencilerin de belirttiği gibi aile tarihi öğrenirken geçmişteki sosyal dokuyu öğrenmek mümkündür. Aile toplumu oluşturan en küçük birimdir. Aile tarihi ailelerin ve aileden hareketle toplumun sosyal dokusu hakkında çıkarım yapmayı mümkün kılmaktadır. Geçmişte Türk ailesi nasıl bir yapıya sahipti, ataerkil ilişkiler mi vardı? Kadının aile içerisindeki konumu nasıldı, evliliklere kim karar veriyordu, çok eşli evlenme yaygın mıydı? Aile tarihinde kadının rolü araştırılırken Cumhuriyet döneminde kadınlara verilen hakların önemli bir dönüşüm yarattığını söylemek gerekmektedir. 17 Şubat 1926 tarihinde Medenî Kanun'un kabulünden sonra kademeli olarak hak ettikleri medeni, siyasi ve sosyal haklarına kavuşmaya başlamışlardır. Kadınların da erkekler gibi temel hakları olmuştur. Buradaki en önemli konulardan birisi de artık erkeklerin resmî nikâh kıymaları ve resmî nikâha göre tek kadınla evlenebilmeleridir. Kadınlar aile hukuku konusunda büyük haklar ve eşitlik sağlayan Medeni Kanunun kabulünden sonra, 3 Nisan 1930 yılında çıkarılan Belediye Kanunu ile belediye seçimlerinde seçme ve seçilme hakkını elde ederken, 26 Ekim 1933 tarihinde muhtarlık seçimleriyle aynı hakka kavuşmuşlardır. 5 Aralık 1934 yılında ise çıkarılan kanunla kadınlar milletvekili seçme ve seçilme hakkına kavuşmuşlardır (Komisyon, 2011: 225). Burada dikkat edilecek husus Türk kadınının bu haklara ne kadar sahip çıkabildiği ve bu hakların erkekler tarafından ne kadar saygıyla karşılandığıdır. Mesela Cumhuriyetin ilk yıllarında kadınlar ilköğretime ne kadar devam edebildi, erkeklerden ne kadarı resmi nikâh yerine imam nikâhıyla evlenmeyi tercih etti, kanunda yasak olmasına rağmen iki kadınla evlilikler ne kadar devam etti, uygulamalarda Türkiye'nin bölgelerine göre ya da yaşanan coğrafyaya göre farklılıklar ne kadar oldu? Tüm bu sorular hem dokümanlar aracılığıyla hem de sözlü tarih çalışmalarıyla araştırılabilir. Ailelerin başka önemli bir geleneği ise ölümdür. Cenaze ve ölüm törenleri nasıl yapılıyordu, ailenin yaşadığı çevrede nasıl bir yönetim anlayışı vardı? Eğer kırsalda yaşıyor ise feodal ilişkiler ağı mı mevcuttu? Ailenin toprağı yeterli miydi? Aile hayvancılık veya ticaretle mi geçiniyordu, ailenin ekonomik gücü ailenin toplum içerisindeki konumunu nasıl etkiliyordu? Aile toplumun geleneklerine sıkı sıkı bağlı mıydı, yoksa geleneklere bağlı bir aile olmayıp toplumdaki tepki mi alıyordu? Yine aile geleneğinde önemli konulardan biri de mirastır. Acaba miras aile üyeleri arasında sorun oldu mu, servetin sahibi olan ebeveyn çocuklar arasında ayrımcılık yaparak sadece mirası bir çocuğuna mı bıraktı, acaba kız çocuklarına da miras bırakıldı mı? Aile tarihini araştırmak geçmişe ve günümüze ait pek çok sosyolojik bulgu sağlayacaktır.

8- Çalışmaya katılan iki (% 2.20) öğrenciden veri alınamamıştır. Bahsi geçen bu formasyon öğrencileri ya konu ile ilgisiz cümleler kurmuş ya da geçerli bir açıklama yapmak istememişlerdir.

Sonuç

Bu araştırma tarih eğitimi alanında aile tarihiyle ilgili yapılmış yeni çalışmalar arasında yer almaktadır. Çalışmanın sonuçları analiz edildiğinde araştırmaya katılan formasyon öğrencileri aile tarihinin en kimlik oluşturmak için ve genel tarihi öğrenmeyi kolaylaştırdığı için önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrenciler ailenin çocuğun tarih algısını şekillendirdiğini aktarmışlardır. Bunun yanında öğrenciler ailede tarih öğreniminin önemine atıf yapmışlardır. İki öğrenci aile tarihi ve tarih öğretimi konusunda bir bağlantı kuramamıştır. Formasyon öğrencileri sorulan soruyu iki şekilde değerlendirdiği görülmüştür. Birinci olarak genel anlamda aile tarihinin önemine değinmişlerdir. İkinci olarak ise öğrenciler tarihte önemli yer edinmiş aileler açısından olayı değerlendirmişlerdir. Yani Selçuklu Devleti'ni kuran aileyi öğrenmek neden önemlidir ya da Osmanlı Devleti'ni kuran ailenin tarihini öğrenmek neden önemlidir?

Bu araştırmada öğrenciler tarihî olayları genellemişlerdir. Öğrenciler tarihi kendi yaşamlarına indirgeyerek kendi geçmişlerinden örnekler vermekten kaçınmışlardır. Örneğin kendi ailelerinin yaşam biçimleri nasıldı, göç ettiği coğrafya neresiydi, ailenin genetik olarak taşıdığı hastalıklar var mıydı? Sözlü tarih veya yerel tarih çalışmaları açısından Soyadı Kanunu da önemli bir veri kaynağı olabilir. Soyadı Kanunu 21 Haziran 1934 tarihinde kabul edilmiştir. Soyadı Kanunu ile toplum hayatına yeni bir düzen girmiş, aile ve fertlerinin tam olarak tanınması sağlanmıştır. Soyadı kanununa göre ağa, hacı, hafız, molla, hoca, efendi, bey, beyefendi, hanım, hanımefendi, paşa, hazretleri gibi unvan ve lâkapların soyadı olarak alınması yasaklanmıştır (Komisyon, 2011: 223). Soyadı Kanunu sözlü tarihçilik açısından çok önemli veriler içermektedir. Acaba soy isim alınırken nelere dikkat edildi, soyadını nüfus memuru mu verdi yoksa ailenin soyisme yönelik bir talebi oldu mu? Aileler soy isim kullanmadan önce hangi lakapla tanınıyordu, bu durum soyadı aldıktan sonra da devam etti mi?

Aile bireylerinin toplumda oynadığı rol de önemlidir. Ailede gurur duyulan kişiler ya da utanılmış olan bireyler var mıydı, ailenin çocuk sayısı ne kadardı, ne kadar çocuk doğumdan

önce doğum sırasında, ya da sonradan hayata veda etti? Ailenin besleniş şekli nasıldı? Tüm bu sorulara verilecek cevaplar aile tarihinin araştırılmasına katkı sağlayacaktır. Bu veriler aileden yola çıkarak dönemin sosyal, ekonomik ve dini yapısı hakkında pek çok veri sağlayacaktır. Yine bu tür araştırmalar öğrencileri tarih içine çekerek öğrencilerin kendilerini tarihsel zaman içerisinde hissetmelerini sağlayacaktır. ABD’de yapılan bir çalışmada bazı öğrenciler aile tarihleri hakkında konuşmaktan kaçınmışlardır. Bunun yanında kimi öğrenciler ise aile tarihleriyle ilgili günlük bilgileri aktarırken siyasi ve ideolojik bilgiler vermek istememişlerdir. Burada dikkat edilecek en önemli husus öğretmenlerin ve araştırmacıların soru sorarken ve veri toplarken özel yaşamlara dikkat etmeleri, öğrencileri kırarak, rencide edecek sorulardan ve tutumlardan kaçınmışlardır (Levstik and Barton, 2008: 61). Aile tarihi gibi sıradan insanların geçmişini ele alan konuların araştırılması için yerel tarih ve sözlü tarih çok önemlidir. Bu alanlarda başarıya ulaşmak için tarih bölümlerinde yerel tarih derslerinin eklenmesinin önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu alanda daha sonra yapılacak çalışmada bir aile tarihi tutum ölçeği geliştirilebilir. Buna ek olarak öğrencilerin çalışmayı daha iyi özümsemesi için sorulacak sorular “Aile tarihinizi öğrenmek neden önemlidir?” şeklinde öğrencinin kendisi hakkında daha fazla bilgi vermesini teşvik eden sorulardan seçilebilir. Aile tarihinde biyografi, otobiyografi ve anılar, günlükler çok önemlidir. Öğrencilere bu edebi türlerin yazımına ilişkin alışkanlık kazandırılmasının yararlı olacağı ve özellikle gelecekteki araştırmacılar için çok önemli veri kaynağı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Altun, A. (2014). İlkokul ve ortaokul öğrencilerinin tarih kavramına ilişkin algılarının yörüngesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Educational Sciences: Theory & Practice*, 4(6), s. 2305-2326.
- Candeğer, Ü.G. (2017). Yerel tarih çalışmasında kaynakların önemi: Burdur örneği, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)* Haziran Yıl 10, Sayı XXX, ss. 241-255. DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1065>.
- Cüceloğlu, D. (2016). *Dervişin akli*, İstanbul: Remzi. Kitabevi.
- Danacıoğlu, E.(2007). *Geçmişin izleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

Dere, İ ve Kızılay, N. (2017). Aile tarihinin araştırılmasında sözlü tarihin kullanımı: İlkokul öğrencilerinin tecrübeleri, *TUHED*, 6 (2), ss. 294-323.

Dönmez, C. ve Yeşilbursa, C. (2014). Ortaokul öğrencilerinin tarih algısı, *GEFAD / GUJGEF* 34(3): 415-436.

Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*, çeviri editörleri: Ali Ersoy ve Pelin Yalçinoğlu, 3. Baskı, Ankara: seçkin.

Komisyon (2011). *Atatürk İlkeleri ve inkılâp tarihi*, Ankara: Okutman.

Köymen, M.A. (2011). *Büyük Selçuklu İmparatorluğu tarihi (Kuruluş devri)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kurat, A.N. (1999). *Rusya tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kyvig D.E ve Marty M.A. (2011). *Yanıbaşımızdaki tarih*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt.

Levstik, L.S, And Barton K.C. (2008). *Doing history*. New York and London: Routledge.

Ortaylı, İ. (2009). *Osmanlı toplumunda aile*, İstanbul: Pan.

Sakaoğlu, N. (2017): Aile fotoğraflarıyla okunan tarih, *#Tarih*, Temmuz, sayı37, s.55-63.

Sencer, M. Ve Sencer Y. (1978). *Toplumsal araştırmalarda yöntem bilim*, Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Schwartz, Stacy (2000) : My family's story: Discovering history at home. *Social Studies & Young Learner*, Januray- February, 12: 3,p. 6.

Uzunçarşılı, İ.H. (2011). *Anadolu beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu devletleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*, Ankara: Seçkin.

Yılmaz, K. & Kaya, M. (2011). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih algısı ve tarih öğretimine pedagojik yaklaşımları. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(6), 73-95.

Web-1: <http://ttkb.meb.gov.tr/>

Web2: <https://www.nvi.gov.tr.>